

Han leder ett bolag med 4500 anställda. Tillsammans ska de genomföra den största förändringen i bolagets 130-åriga historia. Det kommer innebära investeringar på 10–20 miljarder per år de närmaste 20 åren. Vi har fått en exklusiv intervju med **Jan Moström**, vd för LKAB. Vi talar bland annat om framtiden, dödsfallet 2018, jätteskalvet 2020 och hur man hittar kompetens.

Exklusiv intervju:

LKAB:s vd vill satsa 400 miljarder

Jan Moström jobbade 36 år inom Boliden innan han blev vd för LKAB 2015.

Jan Moström

BEFATTNING: Vd och koncernchef för LKAB sedan 2015.

KARRIÄR: Utbildad gruvingenjör vid Bergsskolan. Olika roller inom Boliden 1979–1998, Skellefteå kommun 1998–2000 samt Boliden 2000–2015. Ordförande i GAF (Gruvornas arbetsgivareförbund), vice ordförande i SveMin och styrelseledamot i Industrierbetsgivarna, ledamot i IVA (Kungl. Ingenjörsvetenskapsakademien).

FAMILJ: Sambo med Maria sedan 43 år, de har två döttrar.

FRITID: Rör sig mycket i skog och mark ibland med barn eller något av de tre barnbarnen.

FOTO: FREDRIC ALM / LKAB

Jag hade bestämt att jag aldrig skulle jobba i gruva, säger Jan Moström till oss i en intervju.

Jan Moströms växte upp nära en av Bolidens gruvor där hans far arbetade.

– Min första kontakt med gruvan var i princip när jag föddes 1959. Då bodde man på gruvorten och hela min barndom var gruvan den normala lekplatsen.

Därför var det kanske inte konstigt att han bestämde sig för att inte arbeta i gruva, men det blir inte alltid som man tänkt sig. Efter lumpen kom en fråga från Bolidens gruva i Kristineberg om han ville jobba där.

– Jag tänkte att det kan jag göra, ett år går väl. Jag började som gruvarbetare och blev bergtagen.

Han läste därför vidare till Gruvingenjör vid Bergsskolan och

fortsatte hos Boliden. Det blev 36 år där innan han år 2015 gick vidare för att bli vd och koncernchef för statliga LKAB.

SEDAN 2015 HAR Jan Moström bland annat varit med och tagit fram en ny strategi för bolagets framtid, resultatet presenterades 2020 och han beskriver det “som den största omställningen i gruvans 130-åriga historia”.

– Vi går verkligen in i en helt ny era.

Strategin består av tre huvuddelar den första delen, en ny världsstandard för gruvbrytning innefattar automatisering, digitalisering och elektrifiering. Han förklarar vad de vill uppnå.

– I takt med att gruvan blir djupare ökar bergstrycket, det innebär att vi måste göra om designen av

gruvan och förmodligen göra väsentligt mindre utsprängningar än vi är vana vid. Och det betyder att om vi ska bibehålla samma produktion och produktivitet som idag måste arbetet gå väsentligt fortare.

Bolaget har därför skapat en testgruva i Kiruna, Konsuln, där de bland annat utvecklar borrhning och sprängning. De tittar även på autonoma fordon och hur dessa kan samarbeta oavsett vem som är leverantör av utrustningen.

DEN ANDRA DELEN i strategin fokuserar på produktionsprocessen med framställning av fossilfri järnsvamp, där järnet reduceras fram med vätgas istället för som idag med kol. Förutom att minska utsläppet av koldioxid innebär järnsvampen en högre förädlingsgrad än dagens pellets.

Tredje delen i strategin fokuserar på det gruvavfall som uppstår. Malmen som bryts innehåller förutom järn även fosfor och sällsynta jordartsmetaller REE, material som idag hamnar i gruvavfallet. Fosfor är en begränsad resurs och REE används i många tekniska tillämpningar både i vardagselektronik och modern grön teknik. En stor del av dagens sällsynta jordartsmetaller kommer från Kina.

– Vi ser framför oss att bygga en industripark där vi ska plocka ut de här materialen. Vi genomför nu en förstudie där vi preliminärt tittar på att anlägga den i Luleå.

De tre delarna i den stora omställningen kan ge flera tusen nya jobb framöver och är en stor ekonomisk investering.

– Vi talar storleksordningen mellan 10 och 20 miljarder kronor per år.

Och då talar man om många år, kanske 20 år totalt.

Jag skulle aldrig jobba i gruva”

DET FINNS NATURLIGTVIS UTMANINGAR längs vägen. En av dessa är att det kommer behövas mycket el för att framställa vätgas som ska reducera järnmalmen. I årets valrörelse diskuterades mycket bland politikerna vilka kraftslag som är viktigast. Vi låter frågan gå vidare till Jan Moström.

– Det är enkelt, vi kommer att behöva alla som inte genererar koldioxid skulle jag säga. Det som kan ge oss volymer de närmsta tio åren är vindkraft, sen om kanske tio till femton år kommer ny kärnkraft vara ett alternativ.

Att tillverka fossilfri järnsvamp, där järnet reduceras fram med vätgas istället för som idag med kol, är en viktig del i bolagets framtidsstrategi.

FOTO: LKAB

Tre snabba

Hur har gruvbranschen utvecklats sedan du började arbeta?
– Om man jämför när jag börjar arbeta på sent sjuttiotal mot hur det ser ut idag så är det två skilda världar. När jag började var det många olycksfall och tyvärr även en del dödsfall. Det har skett en enorm utveckling på tekniksidan, hur man bryter och producerar i gruvorna. Digitalisering och automatisering har gjort att gruvorna börjar likna vilken processindustri som helst.

Vad tänker du om det dödsfall som inträffade hos er 2018?
– En sådan olycka ska helt enkelt inte inträffa men det gjorde det. Tyvärr kan vi inte göra den ogjord men vi satsar väldigt mycket på att det inte ska hända igen.

Vilka utmaningar ser du för LKAB i framtiden?
– I takt med att gruvan blir djupare ökar bergstrycket, det innebär att vi måste göra om designen av gruvan och förmodligen göra väsentligt mindre utsprängningar än vi är vana vid. Och det betyder att om vi ska bibehålla samma produktion och produktivitet som idag måste arbetet gå väsentligt fortare.

Här i Kiruna fick bolaget avslag på sin miljöansökan på grund av att domstolen ansåg att de inte samrätt tillräckligt med allmänheten. Bolaget har påbörjat ny tillståndprocess.

FOTO: FREDRIC ALM / LKAB

Förutom positiva händelser som att lägga fram en ny framtidsstrategi har det funnits mörkare perioder under åren som Jan Moström varit vd. I juli 2018 omkom en 21-årig kvinna efter ett fall i pelletsverket i Svappavaara. Orsaken var en rostig gallerdurk som gav vika och LKAB fick en företagsbot på tre miljoner kronor.

– **EN SÅDAN** olycka ska helt enkelt inte inträffa men det gjorde det. Tyvärr kan vi inte göra den ogjord

men vi satsar väldigt mycket på att det inte ska hända igen.

Han fortsätter:
– Vi har ökat underhållsarbetet dramatiskt och jobbar mycket med tillståndskontroll av våra anläggningar.

När han ser tillbaka på hela sin tid inom gruvnäringen menar han säkerheten ändå har blivit mycket bättre.

– Om man jämför när jag börjar arbeta på sent sjuttiotal mot hur det ser ut idag så är det två skilda världar.

När jag började var det många olycksfall och tyvärr även en del dödsfall. Det har skett en enorm utveckling på tekniksidan, hur man bryter och producerar i gruvorna. Digitalisering och automatisering har gjort att gruvorna börjar likna vilken processindustri som helst.

EN ANNAN DRAMATISK händelse inträffade i maj år 2020 då Kirunagruvan drabbades av ett mycket kraftigt skalv i det område som kallas Block 22. Ingen person ska-

dades men gruvan fick stängas av i denna del.

– Det påverkar oss faktiskt fortfarande. Vi jobbar intensivt med frågan och jag räknar med att vi under hösten har en bild över hur vi kan driva gruvan vidare. Innan vi startar upp Block 22 är det viktigt för oss att grundligt förstå vad som hänt så att vi kan säkerställa att det inte händer igen.

därför till Mark- och miljööverdomstolen som tidigare i år meddelade att de höll med den lägre instansen i bedömningen. LKAB överklagade då till Högsta domstol som ännu inte avgjort ärendet. Bolaget har nu påbörjat en ny tillståndsansökan eftersom den förra börjar bli föråldrad.

– Vad ska man säga, i Kiruna av alla ställen där alla vet allt om gruvans påverkan. Då har man akademiserat saker och ting på en för hög nivå.

FÖR ATT GRUVNÄRINGEN ska kunna utvecklas anser Jan Moström att processerna för miljötillstånd måste utvecklas där större hänsyn tas till att metaller behövs för samhällets gröna omställning där det kommer krävas stora mängder el.

”Vi går in i en helt ny era”

– Att bygga ut de här enorma mängden elkraftsproduktion som behövs innebär att vi behöver betydligt mer metaller och mineraler. Det är något vi kanske inte reflekterar över så mycket idag. Det finns ingen genväg.

LKAB lämnade 2018 in en ansökan till mark- och miljödomstolen om nytt tillstånd enligt miljöbalken för befintlig och utökad gruvverksamhet i Kiruna. Mark- och miljödomstolen avslag ansökan med motivering att LKAB inte tillräckligt tydligt bjudit in energibrunnsägarna till samråd. LKAB menade att de haft en mycket bred samrådsprocess och överklagade

FÖRUTOM MILJÖTILLSTÄNDEN är kompetens ytterligare en utmaning för gruvbranschen.

– Därför är det något vi lägger ned mycket tid och kraft på.

Han menar att det är ett problem i flera dimensioner, det gäller att börja med att strukturera och organisera den egna verksamheten så att man tar till vara den kompetens som redan finns inom företaget.

– Nästa steg kommer vi successivt att lägga mer kraft på. Det är på vilket sätt vi ska utveckla de medarbetare vi har idag till det bolag vi ska bli i morgon.

LKAB satsar även pengar utanför bolaget i allt från idrott eller forskning till lokala konstnärer eller musiker.

– Vi lägger mycket resurser på lokalsamhällena där vi är verksamma. Det är viktigt att den symbiosen är så positiv som möjligt för vi är ju beroende av ett lokalt samhälle. Det är ett led i att säkra den kompetens vi behöver.

MARTIN WÄNERHOLM

År 2020 inträffade ett större skalv i Kirunagruvan som delvis fick stängas av. Bolaget påverkas fortfarande av detta. Fotot är inte direkt kopplat till skalvet.

Dosering

Desinfektion

Kpl system

Mät & regler

Filtrering

Lagring

Återvinningsbar och miljövänlig KEMIKALIELAGRING <70m³

Intelligent Slangpump DULCO®flex DFYa 5,5 - 410 l/h vid 8 bar

PROMINENT - ER LEVERANTÖR FÖR INDUSTRIELL & KOMMUNAL VATTENBEHANDLING & KEMIKALIEHANTERING

www.prominent.se info@prominent.se 031 656600

ProMinent